

В.В. КУЧЕРЕВСЬКИЙ, А.Д. ЦУРЕНКОВ

Криворізький ботанічний сад НАН України
вул. Маршака, 50, м. Кривий Ріг, 50089, Україна
botgard@ukrpost.ua; garden7@meta.ua

***CHAMAECYTISUS GRANITICUS* (REHMANN) ROTHM. (*FABACEAE*): ПИТАННЯ СИСТЕМАТИКИ, ХОРОЛОГІЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРИУРОЧЕНОСТІ**

Ключові слова: Chamaecytisus, систематика, хорология, екологічна приуроченість

Рід *Chamaecytisus* Link, незважаючи на постійну увагу з боку багатьох дослідників, усе ще залишається одним із критичних і таксономічно складних родів *Fabaceae* L. [3, 4, 9, 24, 25, 30—32]. Це стосується і видів флори України. Так, за результатами комплексних досліджень, проведених на засадах класичного порівняльного морфолого-географічного методу та критично-систематичного аналізу, автори для флори України наводять різну кількість його видів — від 14 до 20 [3, 4, 27, 28, 33].

Одними з найбільш суперечливих у систематичному відношенні та маловивченими видами є *Chamaecytisus graniticus* (Rehmann) Rothm., описаний А. Реманном як *Cytisus graniticus* Rehm. із гранітних оголень р. Громоклії басейну Інгулу (околиці с. Возсіятське, Миколаївська обл.) [35], і *Chamaecytisus skrobiszewskii* (Pacz.) Klášková, описаний Й.К. Пачоським як *Cytisus skrobiszewskii* Pacz. із вапняків р. Інгулець (околиці с. Тягинька, Херсонська обл.) [34]. Відтоді дослідники цього роду не мають одностайної думки щодо їх систематичного положення, екологічної та ценотичної приуроченості, внутрішньовидової систематики, хорології тощо.

Головною морфологічною ознакою, за якою відрізняються ці види, є характер опушення плодів: у *Ch. graniticus* вони голі, у *Ch. skrobiszewskii* — опушені. Різняться вони також за екологічною приуроченістю. Голоплідні популяції (*Ch. graniticus*), за А. Реманном, приурочені до гранітів, а волосистоплідні (*Ch. skrobiszewskii*) — до вапняків і мергелів [34, 35]. Цікаво, що увесь час, аж до свого опису *C. skrobiszewskii* у 1924 р., Й.К. Пачоський для флори Херсонської губернії серед інших видів роду *Cytisus* наводив і *C. graniticus*, однак зауважував, що його опис відрізняється від реманнівського насамперед притиснуто-опушеними плодами. З цього приводу він припускав, що, «очевидно, у Реманна здесь или ошибка, или ему попались случайные экземпляры с голыми плодами. В этом отношении описание А. Реманна подлежит исправлению» [34]. Крім того, у другому томі «Херсонської флори», рукопис якої Й.К. Пачоський завершив у 1914 р., він відзначає, що за сукупністю багатьох інших ознак розглянуті рослини загалом відповідають *C. graniticus* А. Реманна і тому в нього не-

має достатніх підстав віднести описані ним рослини до іншого виду [21]. Наведені в цих працях місцезнаходження *C. graniticus* були приурочені до вапняків або мергелів річок Інгульця і Громоклії. Отже, в усіх своїх працях, аж до переїзду в 1923 р. до Польщі, Й.К. Пачоський визнавав білоквіткову форму *Cytisus* із Херсонщини як *C. graniticus* [20, 21]. У Польщі, працюючи в гербарії Кракова, вчений знайшов гербарний зразок з етикеткою А. Реманна: «*Cytisus n. sp.* — *Novosejack-Granitfelsen*» — і помилково визнав його за тип *C. graniticus*, хоча всі морфологічні ознаки цього зразка свідчили про його належність до *C. austriacus* L., звичайного в цих місцях, а не до описаного А. Реманном *C. graniticus*. Зваживши всі факти, Й.К. Пачоський для вапняків і мергелів Херсонщини описує новий вид — *C. skrobiszewskii* Pacz. [34]. Цьому певною мірою сприяла і праця І.Ф. Шмальгаузена [29], в якій він, з одного боку, білоквіткові зразки роду *Cytisus* із Херсонщини (околиці с. Возсіятське) та Катеринославщини визнавав за *C. austriacus* var. *leucantheus* Schmalh., а з другого — вид А. Реманна *C. graniticus* відносив до збірного виду *C. biflorus* L. Herit. Хоча, ймовірно, йшлося про один і той самий вид. Такої версії дотримувався і В.І. Кречетович (монограф роду *Cytisus* для «Флори ССРСР»), який вважав описаний А. Реманном *C. graniticus* білоквітковою формою *C. austriacus* var. *leucantheus*, а як вид із сумнівним номенклатурним положенням визнавав описаний Й.К. Пачоським *C. skrobiszewskii* [9].

Отже, помилки І.Ф. Шмальгаузена, Й.К. Пачоського та В.І. Кречетовича призвели до того, що тривалий час у флорі України визнавали лише *C. skrobiszewskii*, а *C. graniticus* наводили в ранзі різновиду *C. austriacus*: *C. austriacus* var. *leucantheus* [3, 4, 9, 28, 29]. І лише в 1968 р. у другому томі «Flora Europaea» як самостійні наводяться обидва види: *Ch. graniticus* та *Ch. skrobiszewskii* [31]. М.М. Цвельов також визнає обидва види, проте не зовсім упевнений у строгій приуроченості голоплідних популяцій (*Ch. graniticus*) до гранітів, а волосисто-плідних (*Ch. skrobiszewskii*) — до вапняків і мергелів. На його думку, якщо таку приуроченість не буде доведено, то потрібно *Ch. skrobiszewskii* прийняти за різновид *Ch. graniticus* [24, 25].

М.В. Шевера, здійснивши критико-систематичний аналіз роду *Chamaecytisus* флори України в цілому, підтримує думку М.М. Цвельова, однак не вважає *Ch. skrobiszewskii* різновидом *Ch. graniticus* і, згідно з Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури [15], пріоритет віддає назві *Ch. graniticus*, а *Ch. skrobiszewskii* наводить як його синонім [26, 27]. Таким чином, М.В. Шевера, повертаючись до Й.К. Пачоського, визнає, що А. Реманн, описуючи характер опушення плодів, можливо, помилився, тому *Ch. graniticus* слід трактувати в розумінні Й.К. Пачоського: *Ch. graniticus* (Rehmann) Rothm. emend Pacz. [20].

Отже, у світовій ботанічній літературі досі так і не дійшли одностайної думки щодо систематичного положення обох видів. Одні визнають самостійними видами як *Ch. graniticus*, так і *Ch. skrobiszewskii* [24, 25, 31], інші — тільки *Ch. graniticus* [26, 27, 33] або *Ch. skrobiszewskii* [3, 4, 9, 28].

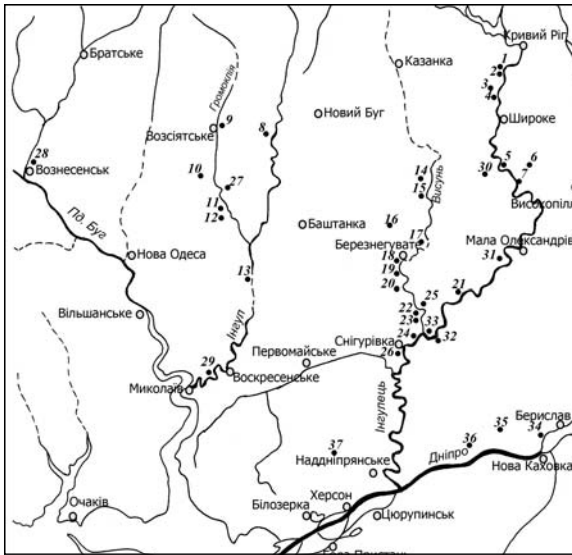
У зв'язку з цим ми подаємо власні погляди на цю проблему і спробуємо відповісти принаймні на два запитання: чи існують у природі голоплідні по-

пуляції *Ch. graniticus* та чи приурочені вони винятково до гранітів? Зібрані нами дані (літературний аналіз, огляд гербарних зразків Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW), Криворізького ботанічного саду (KRW), Херсонського державного університету (KHER) та матеріали власних багаторічних (1985—2008 рр.) польових досліджень) однозначно свідчать про існування у природі тільки волосистоплідних популяцій *Ch. skrobiszewskii* та відсутність голоплідних популяцій *Ch. graniticus*, а також про чітку приуроченість популяції *Ch. skrobiszewskii* до оголень карбонатних порід верхньосарматсько-плейстоценового віку (вапняків і мергелів) і ґрунтів, сформованих на їх делювії. Геоморфологічно популяції *Ch. skrobiszewskii* трапляються на транзитних, часто еродованих ділянках схилів балок і корінних берегів річок басейнів Інгульця, Інгулу та Південного Бугу.

Таким чином, результати наших досліджень беззаперечно засвідчують існування у флорі України лише волосистоплідних популяцій *Ch. skrobiszewskii*, приурочених до вапняків і мергелів басейнів Інгульця, Інгулу і, як виняток, — Південного Бугу. І тепер потрібно вирішити номенклатурну колізію щодо пріоритетної назви.

Враховавши всі зауваження Й.К. Пачоського стосовно морфологічного опису *Ch. graniticus*, ми, услід за М.В. Шеверою [26, 27] та згідно з Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури, визнаємо самостійність *Ch. graniticus*, а *Ch. skrobiszewskii* переводимо до його синонімів. Якщо серед волосистоплідних популяцій будуть знайдені голоплідні форми, то їх, як і описаний А. Реманном зразок, слід віднести до різновиду *Ch. graniticus*: *C. graniticus* var. *gymnocarpus*. До того ж скоріш А. Реманн помилився і з визначенням екологічної приуроченості описаного ним виду до гранітів. Річ у тім, що класичне місцезнаходження *Ch. graniticus* виявлене в екотоновій зоні, де поряд існують оголення як гранітів південних відрогів Придніпровської височини, так і осадових карбонатних порід (вапняків) Причорноморської низовини, на що А. Реманн свого часу не звернув уваги. Таку ж екотонуву зону ми відзначали на схилах р. Інгулець на околицях сел. Рахманівка (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.), де поряд існують оголення залізистих кварцитів і вапняків, але *Ch. graniticus* трапляється лише на вапняках і не «заходить» на кварцити. Це підтверджується і повідомленнями інших авторів, які вказують на приуроченість *Ch. graniticus* виключно до оголень вапняків і мергелів [1, 2, 5, 6—8, 10, 11—14, 17, 18]. Винятком є повідомлення В.Г. Собка: із флори гранітних оголень Придніпровської височини він виключає *Ch. graniticus* як вид, існування якого в природі не підтвердилося, а характерним для дослідженої території вважає *Ch. skrobiszewskii* [22, 23], з чим ми не погоджуємося, оскільки не бачили гербарних зборів даного виду з гранітів.

Формування сучасного рослинного покриву на межі південних відрогів Придніпровської височини та Причорномор'я орієнтовно датується другою половиною пліоцену. Наприкінці пліоцену води Понтичного моря остаточно відступили на південь і зайняли акваторію сучасного Чорного моря [19]. На цій території флора формувалася у тісному зв'язку із флорою Придніпровської височини, яка

Картохема поширення *Chamaecytisus graniticus* (Rehmann) Rothm. в Україні: 1—37 — місцезнаходження, наведені в тексті

Map scheme the distrbution *Chamaecytisus graniticus* (Rehmann) Rothm. in Ukraine (location under numbers 1—37 resulted in text)

раніше (ще в середньому пліоцені) звільнилася від вод Понтичного моря, а також із флорами Балкан, Добруджі та Криму. До того самого часу потрібно віднести й утворення групи палеоендемів, серед яких — і *Ch. graniticus* [10].

Нижче ми наводимо повну номенклатурну цитацію *Ch. graniticus* та всі відомі на цей час його місцезнаходження.

Chamaecytisus graniticus (Rehmann) Rothm. 1944, Feddes Repert., **53**, 2: 144; Heywood, Frodin, 1968, Fl. Europ., **2**: 92; Цвелев, 1980, Новости системат. высш. раст., **17**: 169; Цвелев, 1987, Фл. Европ. части СССР, **6**: 225; Mosyakin, Fedoronchuk, 1999, Vascular plants of Ukraine: 209. — *Cytisus graniticus* Rehmann, 1872, Verh. Naturf. Ver. Brünn, **10**: 59. — *Chamaecytisus skrobiszewskii* (Pacz.) Klášková, 1958, Preslia, **30**, 2: 214; Heywood, Frodin, 1968, Fl. Europ., **2**: 92; Цвел. 1980, Новости системат. высш. раст., **17**: 169; Цвел. 1987. Фл. Европ. части СССР, **6**: 225. — *Cytisus skrobiszewskii* Pacz. 1924, Acta Soc. Bot. Polon., **2**, 1: 65.

Дніпропетровська область

Криворізький р-н: 1) околиці (ок.) сел. Рахманівка (м. Кривий Ріг), оголення вапняків на правому березі р. Інгулець, 22.06.1984, Кучеревський (KRW); там само, 05.07.1990, Кучеревський, Приймачук (KRW); там само, 05.07.1994, Кучеревський, Томчук (KRW). *Широківський р-н*: 2) ок. с. Новоселівка, пам'ятка природи «Оголення аркозових пісковиків», 27.05.2001, Красова (KRW); 3) ок. сел. Зелене, правий берег Інгульця, 21.06.1984, Кучеревський (KRW); там само, 05.07.1994, Кучеревський, Томчук (KRW); 4) ок. с. Полтавка, б. Зелена, вапняки, 08.07.1999, Кучеревський та ін. (KRW); 5) ок. с. Городуватка, 09.07.1999, Кучеревський та ін. (KRW); 6) ок. с. Шестерня, б. Кобильна, 06.07.1999, ті самі (KRW); 7) ок. с. Ганнівка, б. Кобильна, 07.07.1998, Красова (KRW) (рисунок).

Миколаївська область

Новобузький р-н: 8) ок. с. Ульяновка, вапнякові схили по р. Інгул, 12.05.1972, Крицька (КВ). *Єланецький р-н:* 9) ок. с. Возсятське (раніше Єлизаветградський уїзд Херсонської губ.), класичне місцезнаходження (Rehmann, 1872); 10) заповідник «Єланецький степ», 16.08.2004, Соломаха, Соломаха (КВ) там само (Костильов, 1987; Деркач, Тарашук, 1994; Мойсієнко та ін., 2005). *Баштанський р-н:* 11) ок. с. Леніне, вапнякові схили по р. Громоклія, 13.05.1972, Крицька (КВ); 12) ок. с. Архангельське (Крицькая, Новосад, 2001); 13) ок. с. Доброкам'янка, вапнякові оголення по р. Інгул, 19.06.1993, Крицька (КВ). *Казанківський р-н:* 14) ок. с. Володимирівка, вапняки по р. Висунь, 04.06.2008, Кучеревський та ін. (КРВ). *Березнегуватський р-н:* 15) ок. с. Сергіївка, вапняки по р. Висунь, 04.06.2008, Кучеревський та ін. (КРВ); 16) ок. с. Новосевастополь, б. Добра, 26.06.2008, Красова (КРВ); 17) ок. с. Калуга, вапнякові схили по р. Висунь, 24.06.2003, Красова, Баранець (КРВ); 18) ок. с. Березнегувате, вапнякові схили по р. Висунь, 05.06.2008, Кучеревський та ін. (КРВ); 19) вапнякові схили на правому березі р. Висунь, поміж селами Висунь і Березнегувате, 20.06.2003, Красова, Павленко (КРВ); 20) ок. с. Пришиб, вапнякові схили по р. Висунь, 05.06.2008, Кучеревський та ін. (КРВ); 21) ок. с. Велике Артакове, б. Найденова, 31.05.2002, Красова (КРВ); 22) ок. с. Веселий Кут, вапнякові схили по р. Висунь, 10.08.2005, Красова (КРВ). *Снігурівський р-н:* 23) ок. с. Новопавлівське, вапнякові схили по р. Висунь, 06.06.2008, Кучеревський та ін. (КРВ); 24) ок. з. ст. Туркули, 31.05.1995, Мойсієнко (КНЕР); там само, 08.06.2002, Мойсієнко (КНЕР); там само, 27.05.2002, Мойсієнко (КНЕР); 25) ок. с. Яковлівка, ботанічний заказник «Яковлівський», Жукова та Яковлівська балки (Мойсієнко, 2004); 26) ок. с. Снігурівка, вапнякові схили по р. Інгулець, 08.07.1972, Крицька (КВ); там само, 20.05.1973, Крицька (КВ); там само, 29.09.1987, Шевера (КВ). *Новоодеський р-н:* 27) ок. с. Антонівка, балка поміж річками Громоклія та Інгул, поряд з класичним місцезнаходженням (Пачоский, 1914, 2008); 28) ок. м. Вознесенська (Пачоский, 1914); 29) ок. с. Терноватка під Миколаєвом, 16.05.1906, Яната, Котов (КВ); там само, 20.05.1930, Опперман (КВ); там само (Пачоский, 1914);

Херсонська область

Високотільський р-н: 30) ок. с. Пригр'я, вапняки по р. Інгулець, 29.05.2005, Красова (КРВ). *Великоолександрівський р-н:* 31) ок. с. Білоусове, вапнякові схили р. Інгулець, 21.05.1972, Крицька (КВ); 32) ок. с. Бобровий Кут (Мойсієнко, Ходосовцев, 2005); 33) ок. с. Євгенівка, схили вище по течії р. Інгулець, оголення білого мергелю, 08.07.1923, Котов (КВ); там само, 05.07.1925, Котов (КВ). *Бериславський р-н:* 34) ок. с. Козацьке, хут. Шилова Балка, вапнякові схили по берегу Каховського водосховища, 14.05.1966, Запятава (КВ); там само, 11.07.1972, Крицька (КВ); там само, 26.09.1987, Шевера (КВ); 35) ок. с. Тягинька, по тальвегу неглибокої балки, вапняки (Пачоский, 1914, 2008); 36) ок. с. Бургунка, Бургунська балка (Винокуров, Мойсієнко, 2007). *Бериславський р-н:* 37) ок. с. Музикові Хутори (Пачоский, 1914).

Таким чином, наші дослідження підтверджують існування у природі волосистоплідних популяцій *Ch. skrobiszewskii* та їх чітку приуроченість до вапняків і мергелів переважно басейну р. Інгулець, рідше — р. Інгул і, як виняток, — басейну Південного Бугу. Голоплідних популяцій *Ch. graniticus* ми не виявили. Проте, згідно з Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури та враховуючи зауваження Й.К. Пачоського щодо морфологічного опису *Ch. graniticus*, зробленого А. Реманном, ми погоджуємося з М.В. Шеверою і визнаємо пріоритетною назву *Ch. graniticus*, а *Ch. skrobiszewskii* відносимо до синонімів.

1. Бойко М.В., Мойсієнко І.І., Бойко П.М. та ін. Рідкісні види рослин околиці ст. Туркули (Снігурівський р-н, Миколаївська область) // Зб. наук. праць «Метода», вип. «Ботаніка». — 2004. — С. 3—7.
2. Винокуров Д.С., Мойсієнко І.І. Раритетне фіторізноманіття Бургунської балки (Херсонська область, Україна) // Біологія: від молекули до біосфери: Мат-ли II Міжнар. конф. молодих вчених (Харків, 19—21 листопада 2007 р.) — Харків: Планета-Принт, 2007. — С. 397—398.
3. Вісоліна О.Д. Рід Рокитник. Зіновать — *Cytisus* L. // Флора УРСР. — К.: Вид-во АН УРСР, 1954. — Т. 6. — С. 330—348.
4. Вісоліна О.Д. Зіновать, Рокитник — *Cytisus* L. // Визначник рослин України. — К.: Урожай, 1965. — С. 395—397.
5. Деркач О., Таращук С. Про необхідність створення природного заповідника «Єланецький» // Ойкумена: Укр. екол. вісн. — 1994. — № 1—2. — С. 112—116.
6. Костильов О.В. Рослинність запроєктованого заповідника «Єланецький» // Укр. ботан. журн. — 1987. — **44**, № 2. — С. 77—81.
7. Красова О.О. Рослинність вапнякових відслонень басейну р. Інгулець // Мат-ли XII з'їзду Укр. ботан. т-ва. — Одеса, 2006. — С. 195—196.
8. Красова О.О. Ботаніко-географічні особливості поширення деяких карбонатопетрофільних ценоструктур у пониззі Інгульця // Відновлення порушених екосистем: Мат-ли III Міжнар. наук. конф. (м. Донецьк, 7—9 жовтня 2008 р.). — Донецьк, 2008. — С. 293—297.
9. Кречетович В.И. Род Ракитник — *Cytisus* L. // Флора СССР. — М., Л.: Изд-во АН СССР, 1945. — Т. 11. — С. 75—93.
10. Крицька Л.І. Аналіз флори степів та вапнякових відслонень Правобережного Злакового Степу // Укр. ботан. журн. — 1985. — **42**, № 2. — С. 1—5.
11. Крицька Л.І., Новосад В.В. Флоросоциологические особенности степных флор региона западного Причерноморья в связи с вопросами оптимизации его природно-заповедной сети // Вісн. Нац. наук.-природнич. музею НАН України. — 2001. — № 1. — С. 147—188.
12. Кучеревський В.В. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Дніпропетровщини. — К.: Фітосоціоцентр, 2001. — 360 с.
13. Кучеревський В.В. Конспект флори Правобережного степового Придніпров'я. — Дніпропетровськ: Проспект, 2004. — 292 с.
14. Кучеревський В.В., Шоль Г.Н., Красова О.О. Флористичні знахідки на території Правобережного степового Придніпров'я // Укр. ботан. журн. — 2003. — **60**, № 5. — С. 555—560.
15. Международный кодекс ботанической номенклатуры. — Л.: Наука, 1980. — 283 с.
16. Мойсієнко І.І. Анотований список судинних рослин ботанічного заказника місцевого значення «Яковлівський» (Миколаївська область, Україна) // Вісті біосф. зап. «Асканія-Нова». — 2005. — **7**. — С. 32—39.
17. Мойсієнко І.І., Соломаха В.А., Соломаха Т.Д., Драбинюк Г.В. Еколого-ценотичні особливості *Scutellaria verna* Besser в умовах природного заповідника «Єланецький степ» (Миколаївська обл., Україна) // Чорномор. ботан. журн. — 2005. — **1**, № 2. — С. 83—91.

18. *Мойсієнко І.І., Ходосовцев О.Є.* Обґрунтування необхідності оголошення об'єкта природно-заповідного фонду ландшафтний заповідник загальнодержавного значення «Бобровий Кут». — Херсон, 2005. — 14 с.
19. *Моляко Г.І.* Неоген півдня України. — К.: Вид-во АН УРСР, 1960. — 208 с.
20. *Пачоский И.К.* Ракитники юго-западной России // Тр. ботан. сада Императорского Юрьевского ун-та, 1914. — XV, вып. 2—3. — С. 91—100.
21. *Пачоский Ю. (Paczoski J.)* Херсонская флора (Flora Chersonszczyzny). — Poznań, 2008. — Т. II. — 505 с.
22. *Собко В.Г.* Флора і рослинність гранітних відслонень Придніпровської височини // Укр. ботан. журн. — 1972. — 29, № 3. — С. 352—358.
23. *Собко В.Г.* Флора гранитных обнажений и примыкающих к ним песков на Приднепровской возвышенности и в центральном Полесье: Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — К., 1973. — 25 с.
24. *Цвелев Н.Н.* О некоторых видах родов дроков (*Genista* L.) и раkitника (*Cytisus* L.) Европейской части СССР // Нов. системат. высш. раст. — 1980. — Т. 17. — С. 164—173.
25. *Цвелев Н.Н.* Ракитник — *Chamaecytisus* // Флора Европейской части СССР. — Л.: Наука, 1987. — Т. VI. — С. 216—225.
26. *Шевера М.В.* Критичні таксоми роду *Chamaecytisus* Link флори України // Укр. ботан. журн. — 1989. — 46, № 6. — С. 35—38.
27. *Шевера М.В.* Род *Chamaecytisus* Link (сeмейство *Fabaceae* Lindl.) флори України (критико-систематическое, биоморфологическое, эколого-хорологическое исследование и перспективы использования): Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — Киев, 1990. — 16 с.
28. *Шеляг-Сосонко Ю.П.* Род раkitник — *Chamaecytisus* Link // Определит. высш. раст. Украины. — Киев: Наук. думка, 1987. — С. 182—184.
29. *Шмальгаузен И.Ф.* Флора Средней и Южной России, Крыма и Северного Кавказа. — Киев, 1895. — Т. 1. — 468 с.
30. *Яковлев Г.П., Связева О.А.* О видах секции *Crysochamaecytisus* Tzvel. рода *Chamaecytisus* (*Fabaceae*) // Ботан. журн. — 1984. — 69, № 10. — С. 1385—1391.
31. *Heywood V.H., Frodin D.G.* Gen. *Chamaecytisus* Link // Flora Europaea. — 1968 — V. 2. — P. 90—93.
32. *Klásková A.* Combinationes novae generis *Cytisi* s.l. // Preslia. — 1958. — 30. — P. 214.
33. *Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M.* Vascular plants of Ukraine: a nomenclatural checklist. Ed. S.L. Mosyakin — Kiev: National Academy of Sciences of Ukraine, 1999. — XXIV. — 345 p.
34. *Paczoski J.* *Cytisus skrobiszewskii* n. sp. // Acta Soc. Bot. Poloniae. — 1924. — 2, № 1. — S. 64—65.
35. *Rehmann A.* Einige Notizen über die Vegetation der nordlichen Gestade des Schwarzen Meeres // Verhandlungen des naturforschenden Vereines in Brünn. — 1872. — Bd. 10. — P. 1—85.

Рекомендує до друку
М.В. Шевера

Надійшла 09.04.2009

В.В. Кучеревский, А.Д. Цуренков

Криворожский ботанический сад НАН Украины

CHAMAECYTISUS GRANITICUS (REHMANN) ROTHM. (*FABACEAE*):
ВОПРОСЫ СИСТЕМАТИКИ, ХОРОЛОГИИ,
ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПРИУРОЧЕННОСТИ

Рассмотрены современные взгляды на систематическое положение *Chamaecytisus graniticus* (Rehmann) Rothm. и *Chamaecytisus skrobiszewskii* (Pacz.) Klásková (*Fabaceae*). Доказано произрастание в природных степных ценозах Украины волосистоплодных популяций *Ch. skrobiszewskii* и их приуроченность к известнякам и мергелям, и отсутствие голоплодных — *Ch. graniticus*. В соответствии с Международным кодексом ботанической номенклатуры и учитывая поправки И.К. Пачоского к морфологическому описанию *Ch. graniticus* А. Реманна,

приоритет в названии волосистоплодного вида отдан *Ch. graniticus*. Голоплодная форма, описанная А. Реманном, признана разновидностью *Ch. graniticus* var. *gymnocarpus*. Приведена полная хорология *Ch. graniticus*.

К л ю ч е в ы е с л о в а: Chamaecytisus, систематика, хорология, экологическая приуроченность.

V.V. Kucherevskyi, A.D. Tsurenkov

Kyryvi Rih Botanical Garden, National Academy of Sciences of Ukraine

**CHAMAECYTISUS GRANITICUS (REHMANN) ROTHM. (FABACEAE):
ASPECTS OF SYSTEMATICS, DISTRIBUTION AND HABITATS**

Current views on the taxonomic position of *Chamaecytisus graniticus* (Rehmann) Rothm. and *Ch. skrobiszewskii* (Pacz.) Klásková (*Fabaceae*) are considered. Woolly fruit populations of *Ch. skrobiszewskii* are found to occur in natural steppe coenoses in Ukraine on the limestones and marls where naked fruit populations of *Ch. graniticus* are absent. In accordance with the International Code of Botanical Nomenclature and taking into account amendments made by I.K. Paczosky to the morphological description of *Ch. graniticus* Rehmann, the species name *Ch. graniticus* is prioritized. The naked-fruited form described by A. Rehmann is regarded as a variety *Ch. graniticus* var. *gymnocarpus*. The complete chorology of *Ch. graniticus* is provided.

К е y w o r d s: Chamaecytisus, systematics, chorology, ecological habitats.